

Budoucnost české katolické církve

Jaká bude církev budoucnosti? Jaké modely pastorace mají perspektivu a co je třeba opustit? A jaké zkušenosti z minula bychom měli mít na paměti? Přinášíme vstupní příspěvky, které zazněly na stejnojmenném kolokviu ČKA na konci února.

Jan Graubner: Z naší strany je třeba velkých změn

Začnu vzpomínkou na poslední zasedání biskupské konference, kde jsme úvodní půlden věnovali katechezi dospělých, a zvláště katechetům a biřmovancům. Zájem dospělých o křest je povzbudivý a máme být za co Bohu vděční. Hovořilo se ovšem také o výchozí situaci žadatelů, z nichž je řada silně ovlivněna zkušeností současné doby, kdy se například u některých vytrácí schopnost i samotné kategorie mravního rozhodování. Jestliže mnozí mladí lidé označí něco za zlo jenom podle pocitu, který to v nich vzbudilo, je to k zamyšlení. Mnozí nehledají pravdu, o kterou by bylo možné se přít, protože pravda se nahrazuje subjektivním názorem a ten je pak těžko kritizovatelný, protože kritika by zraňovala autora, který se s tím názorem ztotožňuje. Lidé vystavení jen názorům jsou pak nakloněni věřit, že nic než názory neexistuje, a někteří mohou dojít i k přesvědčení, že nakonec i skutečnost a víra jsou pouhé názory. Pokud pak neexistuje skutečný Bůh, jenom Bůh mého názoru, moje představa, pak se o něj nemohu opírat a cítit se jeho milovaným synem a to může zásadně podřývat mou identitu. Zpochybňovat existenci skutečného dobra a zla ohrožuje smysl života a někdy člověka žene do samoty a izolace.

Ozvaly se i dotazy, zda můžeme po lidech, kteří nejsou zvyklí na žádné jistoty, ale žijí v tomto světě, žádat plnění křesťanských povinností. Můžeme od lidí neuznávajících žádné instituce žádat uznání církve? Když jsem se nad tím zamýšlel, uvědomil jsem si, že nestačí, když žadatele o křest naučíme katechismu nebo ho přivedeme k modlitbě a čtení Bible. Jako zásadní vidím, zda ten žadatel také počítá s věčností, s duchovní skutečností, která se prožívá v praktickém životě, a zda se bude učit vidět své jednání a rozhodování z úhlu věčností. Žít život Božího dítěte, kterým se stane ve křtu.

Jako druhou zásadní podmínku vidím uznat Ježíše jako skutečného a jediného spasitele, který mi může všechno odpustit. Ježíše, na něhož se mohu v životě plně spolehnout, vložit do

něj svou důvěru a získat pokoj, což je ovšem spojeno s jakýmsi závazky. Kdo alespoň trochu objevil, kdo je opravdový Bůh, tak ho nebere jako pomocníčka svého štěstí, ale chce se dát do jeho služeb. Má jej za Pána svého srdce a staví ho na první místo. Ano, ještě před sebe samého. Ví, že je to veliký cíl, ke kterému se jde i přes různé zkoušky a pády a někdy po celý život, ale podstatné je se pro to rozhodnout.

Třetím základním bodem je přijetí církve. Nejde jen o instituci, ale o tu základní skutečnost, která plyne ze křtu, v němž se rodíme jako Boží děti. Jestli jsou všichni pokřtění děti Boha, pak jsou mezi sebou bratry a sestrami. Sourozence ani rodiče si nevybíráme. Ti jsou nám dáni. Narodili jsme se do rodiny a i na nás záleží, jakou atmosféru naše rodina má. Jaké vytváříme vztahy. Kristus založil rodinu Božích dětí, které se říká církev, a záleží mu na tom, aby byla pro druhé světlem, aby rostla začleňováním nových členů.

Budoucnost církve, která není naše, ale Kristova, záleží především na Kristu a z naší strany na akceptaci jeho představ a požadavků. Ježíšova metoda je zaměřena na získávání a je otevřená všem. Nedělá pro zájemce žádné přijímací zkoušky ani výběrová řízení. Volá všechny takové, jací jsou, ale všechny volá ke změně myšlení a jednání, k přijetí jeho stylu.

Nejtvrdším úkolem, jakýmsi pokáním, které Ježíš důrazně žádá, je naučit se myslet jinak. Někteří to vzdají a odejdou a on respektuje jejich svobodu. Dokonce mnoho z jeho učedníků odešlo, jak říká Písmo. Jiní se náročností nedali odradit a na jeho otázku: „I vy chcete odejít?“ mu Šimon Petr odpověděl: „Pane, ke komu půjdeme, ty máš slova věčného života. A my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi ten Svatý Boží.“

O Ježíšově přání, aby i u nás církev rostla, není pochyby. Mnoho ale záleží na nás, přijmeme-li jeho představy a budeme-li uskutečňovat i jeho slovo, v němž je přítomen on sám. Jestli ho necháme vtělovat se do našich skutků a postojů, aby tak mohl nově vstupovat do našich dějin a projevovat uzdravující moc svého slova. Z naší strany je třeba velkých změn, především v tom nejzákladnějším, kdy přestaneme stavět na

osvědčených zvyčích i na chytrých nápadech, ale opřeme se o jeho slovo a jeho vůli.

Jiří Hanuš: Důležité impulsy z nedávné minulosti

Chápání církve jakožto instituce, která má bohatou historii, jasná pravidla pro své fungování, mezinárodní zakotvení atd., nemusí být vždycky přednost, zvláště v dobách, které jsou kritické ke všem institucím. Domnívám se, že z doby komunismu je tu s námi dosud stále hlubinně nereflektovaný problém, co je v rámci církevní instituce podstatné a co je naopak případkem. Co je stále a vyžaduje naši stálou péči a co naopak můžeme odložit jako méně potřebné či rovnou jako balast. Zdá se mi, že v některých oblastech po roce 1989 – spíše na úrovni individuálních konkrétních projektů – se církev projevuje zřetelně, odpovědně a sebevědomě a přitom hledačsky. Ze svých posledních zážitků bych v tomto směru vyzvedl například projekt otevřeného kostela s klášterem Fortna. Do budoucna zůstává velkým problémem, jak nakládat s tzv. rodinným stříbrem, které je poněkud zrezlé, popřípadě poničené: systém farností, klasická církevní správa, což je na jedné straně vynikající a nezastupitelný systém, na druhé straně jsou známé jeho aktuální problémy a nedostatky. Vedle tohoto problému, který je během na delší trať, čelíme související otázce zájmu o kněžské povolání a postavení a otázce kvality teologického vzdělání. Popravdě řečeno, nechtěl bych být v kůži někoho, kdo bude řešit tyto komplikované záležitosti v krátkodobém i dlouhodobém horizontu.

Vedle problematiky institucí je tu něco, co bylo vždycky silou českého, popřípadě i moravského katolicismu, totiž přítomnost silných osobností pohybujících se na samotné hranici společensky přijatelného. Já bych neváhal mluvit o divousech, jurodivcích, osobnostech, které chtěly a chtějí provokovat ve

smyslu katolického protestu proti moderním trendům doby, jež se jim zdají neodpovídající duchu evangelia. Pokud bych měl uvést příklad, zmíním básníka a společenského rozvraceče Ivana Martina Jirouse. V jeho případě, mohu-li soudit, jde někdy o pohoršení slušných a spořádaných lidí, především křesťanů. Jirousovo přízvisko Magor není vůbec nepřipadné, přičemž takových magorů bez přízviska máme v domácím katolicismu více a měli bychom být za ně vděční. Přestože nemají úplně respekt k církevní instituci a často ji ve svém buřičství podřívají, jejich činnost je v jistém smyslu revoluční. Druhým příkladem je poněkud klidnější lidský typ, jezuita František Lízna. Tento řádový kněz také nadělal církevnímu establishmentu nejednu vrásku na čele. Pokud takových přirozených charismatiků není příliš, připomínají pověstnou evangelijní sůl.

Závazek minulosti se týká též úlohy katolických intelektuálů a intelektuálek. Ti musejí současně čelit výraznému sekularizačnímu tlaku, který se projevuje mimo jiné v pokusech odříznout křesťanskou tradici od humanismu. Což je nesmysl – současný humanismus je křesťanskou herezí. Zároveň si musejí zachovat upřímnou otevřenost a schopnost dialogu. Pokud mám být opět konkrétní, rád bych tento aspekt reprezentoval osobností Jana Sokola. V jeho osobě se výjimečně spojovala nevšední vzdělanost s ukázněným sebevědomím a chápáním nezastupitelnosti křesťanského hlasu a zejména křesťanského postoje v moderní společnosti. Intelektuály typu Jana Sokola bude katolicismus potřebovat nejen jako reprezentanty určitého vědního oboru, ale i jako vědce, kteří budou schopni obhajovat své křesťanské přesvědčení a kteří si uvědomí, co je zapotřebí vyzvednout z křesťanských pokladů, co má užitek pro všechny, pro celou společnost. U Jana Sokola to byl důraz na stvoření, tedy na propojení židovsko-křesťanského dědictví. U jeho následovníků to může být něco jiného, každopádně si nevystačíme pouze s odkazováním na ty, kteří nás předešli, →

→ na jejich schopnosti a vynikající výsledky. Budeme se muset spolehnout na to, že nás s největší pravděpodobností podporují shora modlitbami, ostatní už ale nechávají na nás.

Nevidím tedy budoucnost katolické církve ani katolicismu v černých barvách. Bude-li patřit i česká církev do církve celosvětové, budou se na ni zřejmě vztahovat všechna zaslíbení, s nimiž je možné se setkat v evangeliích. To je podle mého soudu i poučení, které si musí církev vzít z doby komunismu. Z doby po roce 89, a zvláště z doby nedávné, je možné si zase odnést poznání, že změny přicházejí neobyčejně rychle a že je zapotřebí sebe i svět podrobovat neustálému prověřování. K tomu patří intenzivně přemýšlet, jak vysvětlit sekularizované společnosti, že často vyznává hodnoty, které jsou svou podstatou a původem křesťanské.

Tomáš Holub: Církev jako pevnost, nebo jako polní nemocnice?

Dívám-li se do budoucnosti – teď budu mluvit o Čechách, nikoliv o Moravě –, jsem přesvědčen, že směřujeme k vyznačkové církvi, nikoli k církvi kulturně založené. Ačkoliv pocházím z kulturně založené farnosti Červený Kostelec, tak i tam vidíme přechod od kulturně založené komunity ke komunitě vyznačkové. Zároveň je třeba počítat s větší fragmentací církve. Chtěl bych tady popsat čtyři skupiny, které – jak jsem přesvědčen – v budoucnu budou v církvi existovat.

Dominantní budou skupiny dvě. První skupinu můžeme ideově nazvat podle jedné z nevlivnějších knížek v oblasti religionistiky poslední doby – *Benediktova cesta (Benedict Option)* od Roda Drehera. Tato kniha má podtitul *Život a strategie pro křesťany v postkřesťanském národě* a základní autorovou vizí, již převzal od sv. Benedikta, je, že se křesťané dostanou do pozice, kdy otevřený dialog se společností není dost dobře možný. Je tedy potřeba vytvářet svébytné skupiny, které budou mít v sobě dostatek intenzity a síly, aby přežily situaci, kdy se už společnost dostala za hranici dobré vůle a schopnosti něco od křesťanství očekávat a komunikovat s ním. Tento styl křesťanství je u nás přítomen. Je to křesťanství sympatické, někdy velmi autentické, avšak protože má určitou strukturu a jasná kritéria, potýká se s určitou zjednodušující formou stylu života, který zmenšuje možnost variability, jak žít. Tato skupina je nicméně schopna vytvářet obranou linii, aby křesťanství přežilo.

Druhá dominantní skupina bere za bernou minci to, o čem mluví papež František, a sice že žijeme v době změny epoch. Tu změnu papež František prezentoval mj. tím, když v Lisabonu mluvil o církvi pro všechny bez přívlastků, bez nějakého *ale*. Druhým impulsem v tomto směru je dokument *Otázky pro papeže*, kde papež mluví s deseti mladými lidmi, mezi kterými je jedna jediná katolička tradičního typu. Ostatní jsou

různí lidé od prostitutky po člověka zničeného v církvi, kteří pocházejí z jedné enklávy na okraji Říma. Pro mne je to ukázka přemýšlení o životě v církvi, ve které se počítá s novými problémy, s otázkami ohledně klimatu, otázkami, které jsou spojeny s proměnou společnosti, možná i s otázkami naukovými. Tato skupina bude samozřejmě mnohem širší, méně spoutaná a mnohem méně říditelná a mnohem méně schopná vytvářet unifikovaná společenství. Bude také velmi nestabilní, ale bude součástí života církve.

A po stranách budou dvě takové *hard skupiny*. Jednou budou tradicionalisté, kterým nebude stačit ani *Benedict Option*, a na straně druhé budou eklektici, kteří si budou brát z křesťanství pouze něco, v podstatě budou říkat, že si z té církve sami vyberou, co potřebují, a nebudou schopni se s konkrétní církví identifikovat.

Jak budou tyto čtyři skupiny koexistovat, bude záležet na třech lídrovských skupinách v církvi. Zaprvé, kdo bude budoucí papež, za druhé, jak to přijme episkopát, a za třetí, jaké budou duchovní autority. Co se týče *Benediktovy cesty* je takovou duchovní autoritou slovenský radikální farář Kufa, ve druhé skupině pak například Marek Orko Vácha. Jak to bude vypadat, je též věcí naší odpovědnosti, našich modliteb a našich schopností do toho vstupovat s důvěrou, že Hospodin svoji církve neopustí.

Jan Kotas: Na ten úkol nikdo z nás nestačí sám

Chtěl bych vám představit svůj sen o tom, jak by naše církev v relativně blízké budoucnosti mohla plodně žít a sloužit Bohu a světu. Ten sen jsem rozdělil do tří oblastí. Předně naše církev má být *církví mystickou*. Živý vztah k našemu Pánu, ke Kristu, je totiž zásadní existenciální kotvou, která nám umožňuje všechno ostatní dobře uchopit a být zdravě přítomni ve světě s jeho proměnami. Myslím, že by naše církev neměla budoucnost, kdybychom přestali být lidmi, kteří Krista objevují, kteří se jím nechají fascinovat, kteří ho mají rádi osobním existencionálním poutem a kteří mají touhu se o něj podělit. Souvisí s tím další věc: Máme ve své tradici velké bohatství, které buduje prostor pro vnitřní život člověka a životodárnou péči o něj. Jako farář se často setkávám s tím, jak obrovská potřeba právě na tomto poli mezi lidmi je. Kolik lidí, zvláště mladých, touží a potřebuje najít místo, kde by mohli sestoupit na dno své duše a začít se skutečně setkávat s Bohem, se sebou samými a s druhými lidmi. Řekl bych, že jsme součástí nových generací, které jsou „zraněné touhou po Bohu“, žízňivé a hledají opravdu Boha a jeho milost. Třetí věc, která z mystického zakotvení církve vyplývá, vidím v tomto: Máme beze strachu a v pokoji objevovat nové dimenze života a evangelia, a to s optimismem stvoření a optimismem spásy, se

zvidavostí a tvořivostí, které vyrůstají právě z toho, co v mystické rovině jsme.

Druhou rovinou mého snu je vize *církve na cestě evangelia*. Jde o modus: společně putujeme a společně sloužíme. V blízké budoucnosti musíme žít jako církve, která je v sobě schopna integrovat spoustu rozmanitých forem, stát se poutnickou skupinou rozličných lidí, schopných jak opravdového úsilí a trvalé práce „navenek“, tak péče o sjednocování a vzájemnou loajalitu „uvnitř“ – být zakotveni v tom, že jsme všichni přilnuli ke Kristu a žijeme z jeho evangelia. Ale naše „být s Kristem“ zároveň znamená dát prostor „povolání druhého člověka v Kristu“ a jeho specifickým darům. Přijmout, že pod jednou střechou bude církev velmi rozmanitá. S tím, dle mého názoru, souvisí ještě toto: Jak se do jisté míry rozvolňuje klasická teritoriální pastorace, bude mnohem důležitější, abychom byli „církvi živých komunit“, ohnisek, jimž se daří autenticky žít evangelium a jsou schopny podporovat vznik nových společenství, nových míst, kde se křesťanský život může rodit. Budou se nám tu hodit zkušenosti jako *comunità di base*. Jak říkal můj vzácný přítel Alfréd Kocáb, skvělý evangelický farář a mystik, je prostě potřeba odvážně zkoušet mnoho různých věcí a všimnout si, kterým z nich Pán Bůh žehná.

Další věc patří k našemu budoucímu modu života je spoluzodpovědnost, vnitřní angažovanost, společná cesta k rozhodování v církevním společenství a společné utváření jeho přítomnosti i budoucnosti – tedy něco, čemu říkáme *synodalita*. Na úkol, který máme a který jsme od Krista dostali, totiž nikdo nestačíme sami, nikdo nejsme soběstační. To platí i o vztahu mezi duchovními a laiky, a bezpochyby to platí také o vztahu mezi jednotlivými církvemi navzájem. Na ten úkol nikdo z nás nestačí sám. A je nesmírně potřeba, abychom převzali svoji spoluzodpovědnost, byli vnitřně angažovaní, ale zároveň byli schopní pracovat společně, aby mezi námi – použijí analogii – jako v rodině trval poctivý dialog, který přináší inspiraci, napětí, střety i smířování, tedy schopnost vytvářet něco dobrého, nového, co člověku otevírá budoucnost. Nakonec myslím, že je nezbytné, abychom využívali solidní *know how*, k němuž se současná lidská zkušenost propracovala. Rozvoj profesionálních dovedností v našem současném světě, které pomáhají zvyšovat a chránit kvalitu lidského života, je totiž obrovským přínosem. Je to skutečná dobrá hodnota lidské rodiny a my se musíme učit tyto nástroje používat jak k efektivní sebesprávě církevního společenství, tak k jeho službě ve světě. Myslím, že je třeba rozejít se s lehkovážným věčným diletantstvím, ve kterém možná dost troufale spoléháme, že Duch svatý za nás ošetří, co jsme líní se učit. Církve, která se učí a je společně na cestě za svým Mistrem.

Třetí rovina: *Církev přítomná a sloužící*. Myslím, že můžeme a máme být společenstvím, které je svobodně přítomné ve

svobodné společnosti. Bohu díky, patříme do svobodné části světa a můžeme svobodně žít evangelium. Z toho mimo jiné plyne, že se můžeme a máme účastnit hledání cest pro člověka, rozhovorů a procesů rozhodování ve svobodné společnosti, aniž bychom měli ambice mocensky nebo paternalisticky dobývat prostor a usilovat o privilegia pro nás samé. Nejde o to, abychom usilovali o uznání církevní instituce, ale abychom posloužili Boží věci. Nemáme bojovat o prostor pro sebe, ale přinášet mezi lidi Boží věc. Z toho plyne, že když se nám podaří ve svobodné společnosti dosáhnout úspěchu, nesmíme úspěch zneužít pro cokoli nepoctivého vůči ostatním, a když naopak neuspějeme, nemáme propadat úzkosti či hysterii, ale dál věrně a neokázale dělat Boží věci. Pán Bůh si svou věc ochrání, nemusíme ji neuroticky zachránit my, a už vůbec ne za každou cenu – jako kdyby účel světil prostředky a záleželo jen na nás, jestli se svět zhroutí nebo zachrání.

Poslední věc, kterou chci zmínit, je zachovávání moudrého odstupu, respektive vytváření prostoru svobody vůči veřejné moci, vůči vlivovým skupinám – a to proto, že k moudrosti naší západní tradice patří, a Bohu díky za ni, že církevní společenství je svobodné od přímého propojení se světskou mocí. Tím pádem může být zdravě a nezávisle prorocké i vůči těm, kdo moc a mocenský vliv mají. Žít jako ti, kdo odložili touhu imponovat a dobýt si své místo mezi elitami, ale putují nablízku lidem, významným i obyčejným, a slouží svou nenápadnou, ale věrnou přítomností, jak to známe v charitním díle, v hospicové péči, v nemocnicích, v armádě. Akutně vnímám potřebu znovuobjevit úctu ke každodenní běžné pastorační práci a vlastně i radost z ní – přináší nám i zdravou imunitu vůči pokušení vyčerpávat se kulturními válkami, fixovat se jen na mimořádné projekty či propadat církevnímu podivínství.

Barbora Spalová: Vize zdaru, vize zmaru

Přinese nutnost nově uchopit ekonomické zajištění církví též požadavek otevřít i koncepční otázky? To bylo téma, jímž jsme se zabývali ve výzkumném projektu Proměny církevních morálních ekonomik v ČR a SR v kontextu restitucí a odluky od státu.

Během dlouhého vyjednávání o podobě restitucí se argumentační důraz přesunul ze spravedlnosti a napravení křivd k argumentu finanční odluky a církve přijaly závazek, že budou dobře hospodařit. V prvních postrestitučních letech se zdálo, že ekonomicky úspěšné hospodaření má skoro absolutní prim před pastoračními ohledy. Budoucnost byla a je v tomto rámci velmi silným argumentem. Přičemž kýžená finančně a materiálně zajištěná budoucnost znamenala zajistit finance na platy placených služebníků a organizační provoz.

Mezitím se začalo ukazovat, že kalkulace nevycházejí tak, jak by měly. Kúrovec, covid, inflace – jako by Bůh házel do →

→ finančních plánů vidle. Roman Česka mluvil o pastýřské impotenci církevních investic. V této situaci zmaru prvních plánů se začínají objevovat vlašťovky jiného uvažování – majetky začaly být nejen přítěží, ale i příležitostí: na polích a v lesích může církev udržitelným hospodařením ukazovat, že jsme sourozenci stvoření, při správě budov může prokázat, že je skutečně veřejnou, nikoliv soukromou institucí, při investování se může snažit o etické standardy atd. Tento postup možná nepřinese finanční zajištění v budoucnosti, ale v přítomné chvíli je to čitelné smysluplné nakládání se zdroji, jehož přidanou hodnotou je tendence propojovat církev s různými aktéry, s nimiž by jinak neměla nic do činění. Má-li církev pole, může se seznámit s ekologicky hospodařícím soukromým zemědělcem. Má-li kus zahrady, mohla by se seznámit s lidmi, kteří by tu zřídili například lesní školkou atd. Ve společnosti, která je tak nábožensky indiferentní, jako je ta naše, je možnost kontaktu velmi důležitá.

Je známo, že jednotlivé diecéze katolické církve se od sebe výrazně liší v objemu restituovaných majetků. To, plus další faktory jako tradice či mentalita vede i k jiným způsobům hospodaření: v chudších diecézích se musejí mnohem více snažit o spolufinancování svých projektů z veřejných zdrojů, což je tedy vyjádřením jisté závislosti, ale zároveň to tamější církevní subjekty vede k systematické konfrontaci s kritérii hodnocení veřejných grantů, a tedy s hodnotami širší společnosti. Samozřejmě je mohou různě interpretovat a posouvat, ale musejí se s nimi nějak utkávat, což vede k jistému dialogu a otevřenosti. Naopak některé bohaté diecéze usilují o finanční nezávislost, soběstačnost, s níž by byly schopny vybudovat celistvý paralelní církevní svět podle svých pravidel. Není však jisté, pro koho by takový svět mohl být zajímavý, zda by to nakonec nebyla jen hrstka těch, co se do něj chtějí ukrýt a zavřít dveře.

V obou případech vůbec není jisté, že to takzvaně vyjde. Tyto obavy jsou velmi přítomné zejména na rovině diecézí a České biskupské konference, jakkoli navenek je stále snaha vytvářet obraz církve, která to má pod kontrolou. Analýza našich ekonomů, která se snaží spočítat ekonomickou kondici církve v době, kdy skončí nejen příspěvky, ale i náhrady, hovoří o poklesu o 6 až 30 rozpočtových let, podle toho, jak moc pesimistický scénář zvolíte a zda budou veřejné výdaje plynout do církví spíš narůstat či spíše stagnovat. (Zanedbané jsou zejména sektory zdravotnictví a ekologie). Možná, že by se katolická církev mohla inspirovat u jiných denominací. V našem výzkumu jsme měli možnost poznat také strategie Českobratrské církve evangelické, jejíž hospodaření se opírá o dva pilíře – finanční podporu členů sboru, kde se počítá s tím, že členové budou přispívat 5 % ze svého ročního příjmu na jedné straně, a případně s reorganizací sborů na straně druhé (dva – tři sbory se složí na plat kazatele či kazatelky). Úplně

bez obav z budoucnosti pak v tomto ohledu byla Bratrská jednota baptistů, kteří restituce odmítli a pokračují v modelu: na kazatele či kazatelku se složíme, nebo si budeme kázat sami. V roli kazatele se zde tedy střídají starší sboru, kteří mají svoje povolání a sboru se věnují ve volném čase. Asi to není přenositelný model, ale odpovědnost věřících za svou místní církev, organizační flexibilita, možnost kombinovat pastorační práci s jiným zaměstnáním – to vše jsou cesty, které mají výhody a které katolíci praktikují podstatně méně než zmiňované denominace.

Ve svém výzkumu jsme tedy potkávali lidi s vizemi zdaru i zmaru. S těmi, kdo kráčeli dál s důvěrou v Boží blízkost, i s těmi zklamanými, vyčerpanými a odevzdanými. Všichni jsou ale součástí církve a na všech tak závisí její budoucnost.

Tomáš Halík: Hledat Galileu dneška

Budoucnost církve v České republice závisí na tom, jak bude schopna předložit svým věřícím, ale i celé společnosti jasnou a věrohodnou vizi svého působení v budoucnosti a učiní to srozumitelným jazykem a skrze věrohodné představitele.

Tato vize by měla být tvořivým rozpracováním klíčového projektu pontifikátu papeže Františka, totiž synodální reformy. Církev v České republice bude natolik živá, nakolik bude synodální; nakolik projde hlubokou reformou z klerikální, rigidní, byrokratické instituce ve flexibilní síť vzájemné komunikace jak uvnitř církve, tak navenek. Papež František mluví o změně epochy. Církev musí vzít na vědomí civilizační proměny. Názor, že můžeme pokračovat tak jako dosud, protože to zatím fungovalo, varuje papež, je jed církve.

Synodální reforma nemůže spočívat pouze ve změnách institucionálních struktur, institucionální změny musejí jít ruku v ruce s prohloubením spirituality a teologie. Od podoby církve jako uzavřeného systému – podoby, která se vytvořila v pozdně moderní době a kterou nazývám „katolicismus“ – musíme přejít k opravdové *katolicitě*, to znamená k *ekumenicitě*.

Synodální proměna musí proběhnout ve vztazích na pěti rovinách: (1) ve vztazích uvnitř církve (to je někdy nejtěžší), (2) ve vztazích s ostatními křesťanskými církvemi, (3) v mezináboženském dialogu a spolupráci, (4) ve vztahu s rostoucím počtem „*nones*“ (těch, kteří se k žádné církvi a náboženství nehlasí, ale nejsou ateisté), kteří tvoří nejvíce rostoucí skupinu na světě, a (5) ve vztazích s naším životním prostředím (aby se planeta stala „*oikúmené*“, obyvatelným prostorem). V těchto pěti dimenzích má dojít k synodální reformě, k hledání společných cest v duchu encyklik *Laudato si'* a *Fratelli tutti*.

Dovolte malé ohlédnutí. V roce 1985 po pouti na Velehradě, která přerostla v manifestaci za svobodu církve, přišel Václav Benda s heslem: je nás hodně, nebojíme se! Já jsem mu trochu

oponoval: Je nás hodně, nebojíme se... to není program. Můžeme předložit celé společnosti určitou pozitivní vizi. A ta vize spočívala ve snaze *proměnit mentalitu společnosti*, jít během deseti let, kdy dojde ke generační obměně, rok za rokem obnovou určitých dimenzí společenského života i života církve. To bylo smyslem programu Desetiletí duchovní obnovy. Šlo o témata jako kultura, právo, vzdělání, rodinný život, zdravotní a sociální péče a podobně. Obnova církve, její *proměna bude spočívat v tom, že se nebude primárně starat o své institucionální zájmy, ale přijme spoluodpovědnost za celek společnosti*. Nebude k společnosti přistupovat triumfalisticky a mesiánsky, nýbrž *kenoticky* – v duchu služby. Po vyhlášení Desetiletí ovšem velmi brzo přišla *sametová revoluce* a mnozí z nás, kteří jsme byli aktivní ve skupině, jež pracovala na projektu Desetiletí, jsme byli pohlčeni novými nečekanými úkoly. V té kněžské skupině se sedm z deseti stalo biskupy, Petr Piňha se stal ministrem. Projekt Desetiletí se pořádně neuskutečnil. Myslím, že to je nejen velká škoda, ale i náš velký dluh ve vztahu církve a společnosti.

Brzy poté vznikla Křesťanská akademie. Považuji ji za ukázkou toho, jak by církev mohla a měla být v budoucnosti přítomna v kultuře české společnosti. Považuji za anachronismus, že pořád ještě myslíme především na pastorační ve strukturách lokálních farností. To už nestačí. Pokud se něco podstatně nezmění (zejména v pojetí kněžské služby, výběru a přípravě kandidátů), tak tento tvar církve v další generaci prakticky zmizí. Přežijí ty farnosti, které se účinně zapojí do života občanské společnosti.

Upřímně řečeno, obávám se o budoucnost lidové zbožnosti. Náboženství vždycky mělo dvě formy: jednu formu lidovou, druhou pro vzdělané lidi. Obě jsou legitimní. Podoba zaměřená na vzdělané lidi působí alespoň ve velkých městech nadějně. Kupříkladu vidím, že mezi profesory Univerzity Karlovy je *procentuálně* zřejmě víc věřících než třeba v dělnických vrstvách, i když je to víra specifické podoby. Tradiční „lidová zbožnost“ do značné míry ztratila své sociokulturní zázemí. Bez přirozeného zázemí v kultuře hrozí, že tam narazíme spíše na skomírající folklor a bigotnost než na živou víru. Je znepokojující, jak se povrchní náboženství bez kritického myšlení stává úrodnou půdou pro politický populismus. Dnes na něj úspěšně míří dezinformační síť.

Projevují se důsledky katastrofálních nedostatků ve vzdělávání v církvi – jak u kněží, tak u laiků. Dosud nemáme síť institucí pro systematické vzdělávání laiků. (Nemáme ani instituci reprezentující laiky v církvi – něco, co existuje téměř v každé zemi.) V České křesťanské akademii se to snažíme do jisté míry suplovat, a to sítí více než šedesáti místních skupin po celé republice. Avšak spojujeme vlastně dva modely. Ten, kterému se v Německu říká *Bildung Häuser* (vzdělávání laiků) a za druhé *Dialog – Akademien*, které se spíše obracejí k sekulární

veřejnosti. Na to druhé klademe větší důraz, ale věnujeme se obojímu. Větší pozornost naší církve by si zasloužily mezinárodní a mezioborové výzkumné úkoly, na nichž v akademii léta pracujeme.

Další z pozitivních zkušeností je univerzitní pastorační – začali jsme před 23 lety u Nejsvětějšího Salvátora a postupně vznikaly další akademické farnosti. V pražské akademické farnosti jsme uvedli do církve iniciačními svátostmi za ta léta přes dva tisíce konvertitů, a to po dvouleté přípravě. Ovšem zjistili jsme, že když ti lidé přicházejí do svých domovských farností, často prožívají trpké zklamání. Nejen pro ně, ale i pro jiné věřící hledající prohloubení své víry vzniklo *Centrum duchovních cvičení a křesťanské spirituality* v Kolíně. Pomáhá lidem vytrvat v církvi i přes četné frustrace, jejich víra má hlubší osobní kořeny, má větší imunitu vůči negativním jevům v okolí, ve společnosti i v církvi. Jezdí tam nejen katolíci, laici i kněží, ale i např. řeholní sestry ze Slovenska či evangeličtí pastoři na ignaciánské exercicie a též lidé nepokřtění se zájmem o duchovní život. Myslím si, že toto je avantgarda budoucnosti, spolu s tzv. kategoriální pastorační (v armádě, zdravotnictví, vězeňství, na školách apod.). V těchto místech se kněží učí nejen „obslužovat tradičních věřících“, ale schopnosti být k dispozici všem lidem. Všichni lidé potřebují – zejména v určitých životních situacích – duchovní doprovázení.

I toto je synodalita v praxi: Naučit lidi hlubšímu duchovnímu, kontemplativnímu přístupu k životu, učit meditativní modlitbě a zároveň vytvářet prostor sdílení, kde mohou svobodně vyjádřit svoje vize, svoje představy, sdílet zkušenosti, radit se, společně přemýšlet o budoucnosti křesťanství a přebírat odpovědnost. Do takových center bude třeba především investovat naše síly a naše možnosti. Taková živá centra jako u Salvátora a v Kolíně už našťastí zdaleka nejsou výjimkou. V Praze výborně pracuje centrum Fortna, Dominikánská 8, mimo Prahu jsou Holostřevy; salesiánská centra v několika městech dělají výbornou práci apod. Taková centra se budou dále objevovat, propojovat a koordinovat; pozitivní úlohu mohou sehrát časopisy jako *Universum*, *Salve* apod.

Mnoho lidí má zájem o duchovní život, ale nikoliv o stereotypní nabídku, určenou pro dnes již zaniklé či zanikající kulturně-spoločenské prostředí. Statistická data o trvalém poklesu počtu lidí identifikujících se v ČR s náboženstvím zasluhují pozornou interpretaci; vypovídají však především o (ne)schopnosti církvi reagovat na skutečné duchovní potřeby lidí. Bůh dává jasně najevo, že *namísto bušení na dveře, které on zavřel, musíme hledat ty, které nám otvírá*. I pro nás platí velikonoční zvěst: Proč hledáte Živého mezi mrtvými? Není tady! Jděte do Galileje, tam ho najdete! Synodální obnova znamená odvahu vyjít z prázdných hrobů a nalézat Galileu dneška.

Příspěvky byly redakčně kráceny.